พิธีกรรม

โดย

นายถาวร โกอุดมวิทย์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาพพิมพ์

ภาควิชาภาพพิมพ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

พ.ศ.2529

RITUAL

by

Mr.Thavorn Ko-udomvit

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment

of The Requirements for The Degree

MASTER OF FINE ARTS

Department of Graphic Arts

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

1986

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง "พิธีกรรม" เสนอโดย นายถาวร โกอุดมวิทย์ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปมหาบัณฑิต สาขาภาพพิมพ์

(ลงชื่อ).....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่ ๙ เดือน ก.พ. พ.ศ. ๓๐

ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์
อาจารย์พิษณุ ศุภนิมิตร

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ชลูด นิ่มเสมอ)
วันที่ 6 เดือน ก.พ. พ.ศ. ๓๐

.....กรรมการ
(อาจารย์พิษณุ ศุภนิมิตร)
6 / ก.พ. / 30

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทวน ธีระพิจิตร)
6 / ก.พ. / 30

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กัญญา เจริญศุภกุล)
6 / ก.พ. / 30

.....กรรมการ
(อาจารย์ลักษมี ตั้งโฉลก)
6 / ก.พ. / 30

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

หัวข้อวิทยานิพนธ์	พิธีกรรม
ชื่อนักศึกษา	นายถาวร โกอุดมวิทย์
สาขาวิชา	ภาพพิมพ์
ภาควิชา	ภาพพิมพ์
ปีการศึกษา	2529

บทคัดย่อ

การที่มนุษย์อยู่รวมกันเป็นสังคมและมีการยึดถือปฏิบัติอยู่ในสิ่งที่เป็นเครื่องยึดเหนียวจิตใจ มีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นวัฒนธรรมนั้น นับเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่สะท้อนออกมาจากความต้องการภายใน

พิธีกรรมเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมมนุษย์ กำหนดพิธีกรรมขึ้นเพื่อสนองตอบในด้านอารมณ์จิตใจและความเชื่อถือเคารพบูชา การแสดงออกโดยการใช้สัญลักษณ์ในการสื่อความหมายตามความเชื่อนั้น บางครั้งไม่อาจแสดงเหตุผลตามหลักเกณฑ์ของความจริงได้ พิธีกรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น มีส่วนต่าง ๆ ที่มนุษย์ปรุงแต่งและประกอบกันขึ้นเป็นองค์ประกอบทางวัฒนธรรม ตกทอดเป็นมรดกมาแล้วหลายชั่วอายุคน

วิทยานิพนธ์ของข้าพเจ้าเสนอความคิดความเชื่อ และจินตนาการจากสิ่งที่ได้รับรู้จากพิธีกรรมที่ยึดถือปฏิบัติในสังคมหนึ่งของมนุษย์ด้วยผลงานทางทัศนศิลป โดยการแสดงออกถึงความเชื่อ ความศรัทธา และพลังที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในซึ่งเป็นพิธีกรรมส่วนตัวของข้าพเจ้าที่ปรากฏในรูปแบบของงานศิลปะภาพพิมพ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

Thesis Title	RITUAL
Name	Mr.Thavorn Ko-udomvit
Concentration	Graphic Arts
Department	Graphic Arts
Academic Year	1986

ABSTRACT

The fact that human beings live together, coalesce to form a society and follow particular practices which are regarded as something that they can put their faith in and which have been handed down for generations until they have become part of the culture is one characteristic of human nature resulting from man's inner needs.

Rituals, which are part of the culture, have been formed so as to meet these emotional and spiritual needs. These rituals generally utilize symbols to represent certain beliefs which are occasionally beyond rational explanation. Rituals are something created and elaborated by man and are usually incorporated in a cultural pattern.

The purpose of this thesis is to present a concept and some works of visual art derived from the imagination of an artist, which has been immersed in the rituals practised by his society, and in which symbols are used to express faith, devotion, peace of mind, and 'inner power'.

มหาวิทยาลัยศิลปากร ศูนย์วิทยทรัพยากร

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จขึ้นมาได้ด้วยความสนับสนุน และการชี้แนะจากคณาจารย์ผู้สอน บรรพบุรุษผู้อบรมสั่งสอนให้เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมที่ถือปฏิบัติ ฉะนั้นคุณค่าที่พึงมีในวิทยานิพนธ์นี้ข้าพเจ้าขอมอบแด่บุคคลต่อไปนี้

คุณพ่อคุณแม่บังเกิดเกล้าและบรรพบุรุษผู้มีแต่คุณงามความดี

รองศาสตราจารย์ ชลูด นิ่มเสมอ ผู้เป็นหลักในการศึกษาศิลปะตลอดมา

อาจารย์พิษณุ ศุภนิมิตร ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

อาจารย์ทุกท่านที่สอนและชี้แนะในการศึกษา

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ฆ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract)	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่	
1 บทนำ	1
ความสำคัญของเรื่องที่ศึกษา	1
ความมุ่งหมาย	2
ขอบเขตของการสร้างสรรค์	2
ข้อจำกัดในการสร้างสรรค์	3
คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในเอกสารประกอบวิทยานิพนธ์	3
2 ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์	5
ความเชื่อในแนวคิดทางศาสนา	5
ปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม	5
สัญลักษณ์และการสื่อความหมายทางพิธีกรรม	7
สรุป	8
3 วิธีดำเนินงาน	10
การดำเนินงานระยะเริ่มต้น	10
สัญลักษณ์และการสื่อความหมายในงานศิลปะ	12
รูปแบบของงานศิลป	17

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

บทที่ หน้า

4 การพัฒนารูปแบบและความคิด..... 22

ช่วงระยะเวลาของการศึกษา..... 22

ช่วงระยะเวลาของโครงงานวิจัยภาพพิมพ์..... 23

ช่วงระยะเวลาของวิทยานิพนธ์..... 23

5 สรุปผลการทำงาน..... 35

บรรณานุกรม..... 37

ประวัติการศึกษา..... 38

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แหล่งข้อมูลจากพิธีกรรม	6
2	แหล่งข้อมูลจากพิธีกรรม	7
3	แหล่งข้อมูลจากพิธีกรรม	10
4	แหล่งข้อมูลจากพิธีกรรม	11
5	แหล่งข้อมูลจากพิธีกรรม	12
6	แหล่งข้อมูลจากพิธีกรรม	13
7	แหล่งข้อมูลจากพิธีกรรม	14
8	แหล่งข้อมูลจากพิธีกรรม	15
9	แหล่งข้อมูลจากพิธีกรรม	16
10	ผลงานวิทยานิพนธ์ระยะแรก	24
11	ผลงานวิทยานิพนธ์ระยะแรก	26
12	ผลงานวิทยานิพนธ์ระยะแรก	27
13	ผลงานวิทยานิพนธ์ระยะแรก	28
14	ผลงานวิทยานิพนธ์ระยะหลัง	29
15	ผลงานวิทยานิพนธ์ระยะหลัง	30
16	ผลงานวิทยานิพนธ์ระยะหลัง	31
17	ผลงานวิทยานิพนธ์ระยะหลัง	32
18	ผลงานวิทยานิพนธ์ระยะหลัง	33
19	ผลงานวิทยานิพนธ์ระยะหลัง	34

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ 1

บทนำ

สิ่งที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ในโลกคือการมีวัฒนธรรมส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบกันเป็นวัฒนธรรมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มา แท้จริงแล้วไม่ใช่ได้เรียนรู้มาจากใครคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ว่าได้เรียนรู้มาจากสังคมส่วนรวมของมนุษย์ ผู้ที่เกิดมาในสังคมไหนก็ได้เรียนรู้สิ่งเหล่านี้มาจากสังคมนั้น ๆ แล้วสั่งสมเพิ่มพูนและรักษาสิ่งเหล่านี้ไว้ให้สืบต่อเป็นประเพณีกันมาไม่ขาดตอน คนที่อยู่ในสังคมหมู่ใดย่อมมีความคิดเห็น ความรู้สึกแสดงกริยาอาการและพฤติกรรมเป็นไปในทำนองเดียวกัน ออกให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลป ความเชื่อถือ ระเบียบประเพณี[1]

ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงได้ทำการศึกษาค้นคว้าในแนวเรื่องที่เกี่ยวข้องกับส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม อันได้แก่พิธีกรรม (RITUAL) ที่เป็นความเชื่อของวัฒนธรรมจีน ทั้งนี้เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกอันเป็นนามธรรมในทางทัศนศิลป์ (VISUAL ART) การสร้างสรรค์งานศิลปของข้าพเจ้าอาศัยการเรียนรู้จากประสพการณ์โดยตรง แล้วถ่ายทอดสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามปรัชญาความเชื่อในพิธีกรรมนั้นออกมาเป็นผลงานศิลปอันจะเป็นผลต่อจิตใจที่ดีของมนุษย์

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

ความสำคัญของเรื่องที่ศึกษา

โดยเหตุที่สังคมมนุษย์ไม่ได้อยู่รวมในถิ่นเดียวกันทั้งหมด แต่อยู่แยกกันออกไปในที่ต่าง ๆ ซึ่งมีสิ่งแวดล้อมในทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ไม่เหมือนกันได้ผ่านเหตุการณ์ในชีวิตของสังคมไม่เท่ากัน สิ่งที่สืบต่อเป็นประเพณีจึงแตกต่างกัน แม้ในประเทศชาติเดียวกัน[2]

---

[1]พระยาอนุมานราชธน, เรื่องวัฒนธรรม (กรุงเทพมหานคร: กรมการวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2496-2500), หน้า 2.

[2]พระยาอนุมานราชธน, เรื่องเดิม, หน้า 4.

จากสภาพแวดล้อมของข้าพเจ้าที่อยู่ในครอบครัวชาวจีน มีประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษอันยาวนาน ทำให้ข้าพเจ้าได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมและพิธีกรรมต่างๆ ของครอบครัว ความเชื่อในพิธีกรรมที่ถือปฏิบัติจะมุ่งเน้นในเรื่องของความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ทั้งกับบรรพบุรุษที่ยังมีชีวิตอยู่ และบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว ความเชื่อเหล่านี้ได้ฝังลึกอยู่ในจิตใจของข้าพเจ้าตลอดมา ดังนั้นเรื่องของพิธีกรรมจึงไม่เพียงเป็นส่วนสำคัญสำหรับการทำงานศิลปะของข้าพเจ้าเท่านั้นแต่ได้เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของข้าพเจ้าด้วย

ความมุ่งหมาย

การสร้างสรรค์งานศิลปเป็นเรื่องของการแสดงออกทางความคิด ความรู้สึก และจินตนาการ การให้ความสำคัญต่อพิธีกรรมตามความเชื่อของข้าพเจ้านั้น ได้แสดงออกทั้งในส่วนที่เป็นสัญลักษณ์ของรูปทรง ความรู้สึก และส่วนของเนื้อหา เพื่อสะท้อนให้เข้าใจในความคิดและจินตนาการ โดยการสร้างสรรค์นี้ข้าพเจ้าได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อแสดงถึงความผูกพันธ์ของมนุษย์ในด้านจิตใจ อันสะท้อนให้เกิดพิธีกรรมและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ตามปรัชญาความเชื่อของข้าพเจ้า

2. เพื่อแสดงออกถึงความงามที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์กันของทัศนะธาตุ (VISUAL ELENENT)

ขอบเขตของการสร้างสรรค์

ในการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปนั้น มีทัศนะธาตุ (VISUAL ELEMENT) มากมายที่จะนำมาประกอบกันเพื่อสะท้อนให้เกิดจินตนาการ ความรู้สึก และความคิด เพื่อให้การสร้างสรรค์เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย ข้าพเจ้าจึงได้กำหนดขอบเขตของการสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1. การแสดงออกด้วยรูปทรงต่าง ๆ โดยใช้รูปสัญลักษณ์ทางพิธีกรรมในรูปแบบของศิลปะนามธรรม

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

2. แสดงออกด้วยโครงสีที่อยู่และใช้ในทางพิธีกรรม เช่น สีดำ, สีขาว, สีเงิน-สีทอง, สีเขียว, สีแดง ฯลฯ

3. ใช้วัสดุต่าง ๆ ที่เป็นธรรมชาติ เพื่อแสดงออกถึงสัจจะที่มีอยู่ในธรรมชาติ

4. ศึกษาแนวทางการปฏิบัติงานภาพพิมพ์ในเทคนิคต่าง ๆ เช่น การทำกระดาษ (HANDMADE PAPER) ภาพพิมพ์แกะไม้ (WOODCUT) ภาพพิมพ์โลหะ (INTAGLIO) และ SILK SCREEN

ข้อจำกัดในการสร้างสรรค์

นอกเหนือจากการกำหนดขอบเขตของการศึกษาที่ได้แสดงไว้แล้ว อาจจะมีสิ่งที่เกิดความหมายอื่น เพื่อให้การวิจัยมีความชัดเจนยิ่งขึ้น จึงขอแสดงข้อจำกัดในการศึกษาไว้ดังนี้

1. การแสดงออกด้วยรูปทรงต่าง ๆ ของสัญลักษณ์ทางพิธีกรรมนั้น ข้าพเจ้ามุ่งเน้นเฉพาะพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเคารพบรรพบุรุษโดยเฉพาะ ซึ่งถือเป็นประเพณีปฏิบัติเป็นประจำทุกปีของชาวจีน สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ถูกนำมาใช้ในทางพิธีกรรมนั้นสะท้อนให้เห็นคุณค่าทางความรู้สึกผูกพันธ์และศรัทธาต่อบรรพบุรุษ ข้าพเจ้าได้ศึกษารูปทรงต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพิธีกรรมจริง แต่มิได้นำเอารูปทรงที่มีอยู่ในพิธีกรรมมาใช้โดยตรงได้มีการพัฒนารูปทรงที่เป็นสัญลักษณ์ทางพิธีกรรมขึ้นมาใหม่ตามจินตนาการส่วนตัวของข้าพเจ้า ทั้งนี้เพื่อให้มีอิสระภาพในการสร้างสรรค์มากขึ้น

2. การศึกษาถึงที่มาของสี และความเชื่อของการใช้สีในทางพิธีกรรม เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้น ส่วนในการแสดงออกในงานภาพพิมพ์สีได้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้เกิดความประสานกลมกลืนกันภายในภาพ

คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในเอกสารประกอบวิทยานิพนธ์

เพื่อให้เข้าใจเจตนาของการใช้ศัพท์ภาษาอังกฤษ จึงขอแสดงคำนิยามศัพท์เฉพาะที่มีความหมายในเรื่องศิลปะไว้ดังนี้

มหาวิทยาลัยศิลปากร ศูนย์วิทยทรัพยากร

BIRDEYE VIEW	ทัศนียภาพที่มองจากที่สูง
COLOUR	สี, สีที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ
DIMENSION	ระยะที่เกิดขึ้นภายในภาพ
DIRECTION	ทิศทางนำสายตาให้เกิดความรู้เคลื่อนไหว
GRAPHIC QUALITY	การแสดงออกด้วยคุณค่าทางการพิมพ์
HANDMADE PAPER	กระดาษที่สร้างขึ้นเอง
INTAGLIO	ขบวนการภาพพิมพ์แม่พิมพ์โลหะ
ORIGINAL DRAWING	ผลงานศิลปะต้นแบบ
ORIGINAL PRINT	ภาพพิมพ์ต้นแบบ
RITUAL	พิธีกรรม
SILK SCREEN	การพิมพ์ภาพในกระบวนการพิมพ์แบบลายฉลุ
STAMP	ร่องรอยที่เกิดจากการประทับ
TRANSPARENT	ลักษณะโปร่งใส
VISUAL ART	ศิลปะที่รับรู้ได้ในทางสายตา
VISUAL ELEMENT	ทัศนธาตุ อันได้แก่ส่วนต่าง ๆ ของภาพที่ประกอบขึ้นจากธาตุเบื้องต้นที่มองเห็นได้ด้วยสายตา เช่น รูปทรง, สี, น้ำหนัก, พื้นผิว และวัสดุต่าง ๆ
WOODCUT	ภาพพิมพ์แกะไม้
WORLD	ภพ, พื้นโลก

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ 2

ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์

ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปโดยทั่วไป นอกเหนือจากความงามที่ปรากฏทั้งในด้านรูปทรงและความผสานกลมกลืนของเทคนิคในการสร้างงานแล้ว ส่วนสำคัญที่นำให้ผลงานศิลปนั้นมีคุณค่า ก็คือสิ่งที่เกี่ยวกับแนวเรื่อง ซึ่งเป็นเนื้อหาสาระของที่มาแห่งการสร้างสรรค์ เพื่อสนับสนุนให้เข้าใจถึงสาระที่นำเสนอในผลงานวิทยานิพนธ์ชุดนี้ จำเป็นต้องกล่าวถึงข้อมูลที่เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ ดังนี้

ความเชื่อในแนวคิดทางศาสนา

รูปแบบในการสร้างสรรค์งานศิลปของข้าพเจ้า มิได้มุ่งเน้นเกี่ยวกับความเชื่อในแนวคิดทางศาสนาโดยตรง แต่ความเชื่อในแนวคิดทางศาสนานั้นได้ถูกฝังลึกอยู่ในจิตใจของข้าพเจ้าในฐานะพุทธศาสนิกชน ดังนั้นเนื้อหาสาระในผลงานสร้างสรรค์ศิลปกรรมของข้าพเจ้า ย่อมมีผลมาจากความเชื่อในแนวคิดทางศาสนา ในเรื่องของความรักความผูกพันธ์ของมวลมนุษย์ซึ่งมีต่อกัน ความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ นอกจากนั้นยังสะท้อนให้เห็นถึงหลักสัจจะธรรมของความไม่เที่ยงแท้ความเปลี่ยนแปลงของสังขาร คือ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย ซึ่งได้ถูกถ่ายออกมาในรูปแบบของสัญลักษณ์ต่าง ๆ

ปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม

เมื่อกล่าวถึงปรัชญาของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง สิ่งที่เราหมายถึงนั้นคือ ความเชื่อต่าง ๆ ของบุคคลนั้นเป็นส่วนรวม หรือสิ่งที่เบอร์นาร์ดชอว์[3] กล่าวว่าเป็น "สมมุติฐาน ที่บุคคลนั้นใช้เป็นหลักปฏิบัติเป็นนิสัย" หรือทรรศนะทั้งหลายที่บุคคลผู้นั้นมีต่อโลกอันเป็นทรรศนะที่เข้าใช้เป็นเครื่องนำการกระทำ เราคิดอย่างไร เราดำรงชีวิตอย่างนั้น การดำรงชีวิตของเราเป็นเครื่องชี้ถึงวิถีความคิดของเรา

---

[3]BERNARD SHAW (ค.ศ.1856-1950) นักเขียนบทละคร นักวิจารณ์ นักโต้วาที ชาวอังกฤษ.

พิธีกรรมเป็นสิ่งที่คนสร้างขึ้น มีส่วนต่าง ๆ ที่คนปรุงแต่งและประกอบกันขึ้นเป็นองค์ประกอบทางวัฒนธรรม เพราะฉะนั้นสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมจึงเป็นมรดกทางสังคม ซึ่งคนในสังคมเป็นผู้รับและรักษาไว้ สิ่งเหล่านี้แต่ละอย่างไม่ใช่มีขึ้นเองหรือมีอยู่แล้วตามธรรมชาติ มนุษย์ต้องคิดปรับปรุงและสร้างขึ้นด้วยความยากลำบาก

จากแนวประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติมาในครอบครัวของข้าพเจ้าความกตัญญูต่อบรรพบุรุษถือเป็นคุณธรรมสูงสุด ผู้ที่ขาดความกตัญญูต่อบรรพบุรุษถือเป็นผู้ขาดคุณธรรม ความกตัญญูจะถูกฝังลึกภายใต้จิตใจของทุกคนในครอบครัวแม้บรรพบุรุษจะเสียชีวิตจากไปแล้วก็ตาม ความเชื่อในเรื่องของความสัมพันธ์ในเรื่องจิตและวิญญาณยังมีอยู่โดยจะถูกถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของการเคารพเช่นไหว้ ในการสร้างสรรค์งานศิลปของข้าพเจ้า ปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมมุ่งเน้นให้เห็นถึงสัญลักษณ์ของความผูกพันธ์ ของสังคมมนุษย์ที่ออกมาในรูปแบบของการประกอบพิธีกรรมซึ่งสัญลักษณ์ที่ใช้อยู่ในพิธีกรรมตามปรัชญาความเชื่อที่ยึดถือปฏิบัติกันสืบมาจาก อดีตเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้เกิดจินตนาการทางการสร้างสรรค์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพประกอบที่ 1

สัญลักษณ์และการสื่อความหมายทางพิธีกรรม

ในการประกอบกิจทางพิธีกรรมโดยส่วนใหญ่จะมีการใช้สัญลักษณ์ในการสื่อความหมายตามความเชื่อทางปรัชญา ซึ่งปรัชญาส่วนมากนั้นมีรากฐานมาจากความเชื่อถือ ชนิดที่ไม่อาจแสดงเหตุผลได้ เป็นความเชื่อถือที่รับนับถือเอาด้วยความศรัทธา[4]

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

ภาพประกอบที่ 2

---

[4]สกล นิลวรรณ, ปรัชญาเบื้องต้น (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, 2522), หน้า 7.

การสื่อความหมายทางพิธีกรรมไหว้บรรพบุรุษ อันเป็นที่มาของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมของข้าพเจ้าก็เช่นเดียวกันคือ เป็นความเชื่อถือที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาด้วยความศรัทธา รูปทรงของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ล้วนมีความเชื่อในการสื่อความหมายตามปรัชญาของพิธีกรรมไหว้บรรพบุรุษทั้งสิ้น เช่น

1. ไม้ไผ่ที่สร้างขึ้นให้เป็นวงกลมและกิ่งไม้ที่เคาะให้เกิดเสียง เพื่อป้องกันภูตผีปีศาจที่จะมาแย่งสิ่งของที่เราจะเผาไปสู่บรรพบุรุษ

2. การเผากระดาษเงินกระดาษทอง เป็นสัญลักษณ์ที่นำความมั่งคั่ง ร่ำรวยไปสู่บรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว และเป็นการแสดงออกถึงความผูกพัน ความเชื่อมโยงจากโลกหนึ่งไปยังอีกโลกหนึ่งด้วย

3. การใช้สีแดง-สีเขียว เป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ของคนที่ตายไปแล้วและคนที่มีชีวิตอยู่

4. การใช้เชือกในพิธีกรรม เป็นการสื่อความหมายของความสัมพันธ์กันของคนภายในครอบครัววงศ์ตระกูล

สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสัญลักษณ์ทางความเชื่อในพิธีกรรม ซึ่งเป็นที่มาของการสร้างสรรค์งานศิลปของข้าพเจ้าเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงปรัชญาความเชื่อในความผูกพันของครอบครัวและวงศ์ตระกูล อันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอันดีงามของมนุษย์

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

<u>สรุป</u>

ในส่วนที่เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ ข้าพเจ้าได้แสดงรายละเอียดของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์พอสรุปได้ดังนี้

จากความเชื่อในแนวคิดทางศาสนา ข้าพเจ้าเชื่อว่า แนวคิดทางศาสนานั้นได้ถูกฝังลึกอยู่ภายในจิตใจของข้าพเจ้า ดังนั้นเนื้อหาสาระในผลงานสร้างสรรค์ศิลปกรรมของข้าพเจ้าย่อมมีผลมาจากความเชื่อในเรื่องศาสนา ในส่วนของปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมมุ่งเน้นให้เห็นถึงสัญลักษณ์ของความผูกพันธ์ของสังคมมนุษย์ที่ออกมาในรูปแบบของการประกอบพิธีกรรม ซึ่งสัญลักษณ์ที่ใช้อยู่ใน

พิธีกรรมตามปรัชญาความเชื่อที่ยึดถือปฏิบัติกันสืบมา จากอดีตเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้เกิดจินตนาการทางการสร้างสรรค์ ซึ่งในการประกอบกิจทางพิธีกรรมโดยส่วนใหญ่จะมีการใช้สัญลักษณ์ในการสื่อความหมายตามความเชื่อทางปรัชญา ซึ่งปรัชญาส่วนมากนั้นมีรากฐานมาจากความเชื่อถือชนิดที่ไม่อาจแสดงเหตุผลได้ แต่เป็นความเชื่อถือ ความศรัทธา ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมของข้าพเจ้าก็เช่นกัน คือ ต้องการสะท้อนให้เห็นถึงปรัชญาความเชื่อในความผูกพันธ์ของครอบครัวและวงศ์ตระกูลอันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอันดีงามของมนุษย์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงาน

ในการสร้างสรรค์ศิลปกรรมนั้นนอกเหนือจากจินตนาการความคิดในการสร้างสรรค์แล้ว วิธีการถ่ายทอดให้เห็นถึงคุณค่าของความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่สุดส่วนหนึ่งและสามารถนำไปสู่จุดมุ่งหมายได้แจ่มชัด ข้าพเจ้าขอกล่าวถึงวิธีการและขั้นตอนการทำงานตลอดจนการใช้สื่อทางทัศนศิลป์ดังนี้

<u>การดำเนินงานระยะเริ่มต้น</u>

จากความคิดสร้างสรรค์ตามความเชื่อในเรื่องพิธีกรรมตามที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 และ 2 ข้าพเจ้าได้กำหนดแนวทางและขั้นตอนการทำงานเพื่อให้การแสดงออกเป็นไปอย่างตรงจุดหมายโดยมีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. ข้อมูลสนาม ได้เข้าไปสัมผัสกับพิธีกรรมการไหว้บรรพบุรุษของชาวจีน ได้ศึกษาถึงการใช้สัญลักษณ์ต่างๆ ตามความเชื่อในขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น รูปทรงกลมที่สร้างขึ้นจากไม้ไผ่

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพประกอบที่ 3

กิ่งไม้ เชือก กระดาษเงินกระดาษทอง การเผาหุ่นจำลอง

2. ข้อมูลภาพถ่าย จากการศึกษาข้อมูลสนาม จำเป็นต้องมีการบันทึกเป็นข้อมูลภาพถ่าย เพื่อนำแง่มุมและรูปทรงที่น่าสนใจมาวิเคราะห์หาความเหมาะสม ตามจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

ภาพประกอบที่ 4

3. ข้อมูลจากคำบอกเล่า สัญลักษณ์ต่าง ๆ ทางพิธีกรรม มีปรัชญาความเชื่อที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ความหมายของสัญลักษณ์ข้อมูลจะมาจากการบอกเล่าของผู้สูงอายุในวงศ์ตระกูลที่ยึดแนวปฏิบัติมาจากบรรพบุรุษ

4. ศึกษาในห้องปฏิบัติงาน รวบรวมข้อมูลที่ศึกษามาลำดับขั้นตอนความคิดในการสร้างสรรค์เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย

สัญลักษณ์และการสื่อความหมายในงานศิลป

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 ถึงสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ถูกนำมาใช้ในทางพิธีกรรมนั้นสะท้อนให้เห็นคุณค่าทางความรู้สึกผูกพันธ์และศรัทธาต่อบรรพบุรุษ ข้าพเจ้าได้ศึกษารูปทรงต่าง ๆ ที่มีอยู่ในพิธีกรรมจริง แต่มิได้นำเอารูปทรงที่มีอยู่ในพิธีกรรมมาใช้โดยตรง ได้มีการพัฒนารูปทรง ที่เป็นสัญลักษณ์ทางพิธีกรรมขึ้นมาใหม่ตามจินตนาการ เพื่อให้เกิดคุณค่าทางความงามในผลงานศิลปะ จึงมีบางส่วนในผลงานที่เป็นสัญลักษณ์และการสื่อความหมายส่วนตัวที่แสดงออกในงานศิลปผสานกับปรัชญาความเชื่อในเรื่องของสื่อความหมายในทางพิธีกรรม ในส่วนของสัญลักษณ์และการสื่อความหมายในงานศิลปจะถูกกำหนดขึ้นจากความรู้สึกส่วนตัว เช่น

1. ร่องรอยของขอบภาพที่เกิดขึ้นจากเส้นใยของกระดาษ สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของความสัมพันธ์เกาะเกี่ยวกันของสารอินทรีย์รูปที่มีอยู่ในธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพประกอบที่ 5

2. การทับซ้อนกันของกระดาษที่มีลักษณะโปร่งใส (TRANSPARENT) ทำให้เกิดมิติภายในภาพ เป็นสัญลักษณ์และการสื่อความหมายในเรื่องของภาพ (WORLD)

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

ภาพประกอบที่ 6

3. รูปทรงทางเรขาคณิตที่เกิดจากการประทับลงบนพื้นที่ว่างที่ปราศจากความพิถีพิถันในบางส่วนช่วยสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่มนุษย์เข้าไปสัมผัสโดยตรงช่วยลดความแข็งกระด้างภายในภาพที่เกิดขึ้นจากเทคโนโลยีในทางการพิมพ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

ภาพประกอบที่ 7

4. ทองคำเปลว ที่อยู่ในรูปทรงและแผ่นระนาบนอกเหนือจากการสร้างจุดสนใจภายในภาพแล้วยังเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงคุณค่าอยู่ในตัวเอง

อย่างไรก็ตาม การแสดงออกด้วยสัญลักษณ์ตามที่ข้าพเจ้าได้กล่าวข้างต้นนี้ มิได้มีความหมายจำกัดเพียงเพื่อที่จะแสดงสัญลักษณ์นั้น ๆ เท่านั้น หากแต่ข้าพเจ้าได้แสดงออกให้เป็นสัญลักษณ์ของการร่วมกันในแง่ของการสร้างสรรค์ศิลปกรรม และสัญลักษณ์ที่มีลักษณะส่วนบุคคลมากกว่า

ในการดำเนินงานในระยะเริ่มต้น ข้าพเจ้าได้กำหนดสื่อทางทัศนศิลป์ที่จะนำมาใช้แสดงออกในงานสร้างสรรค์ศิลปาพพิมพ์ ไว้ดังนี้

ห้องสมุด
วิทยาลัย
ดW
NE
755
ส64
2529

1. รูปทรง

ก. รูปทรงอินทรีย์รูป อันได้แก่รูปทรงของอินทรีย์วัตถุที่มีใช้อยู่ในทางพิธีกรรมไหว้บรรพบุรุษ ไม่ว่าจะเป็นรูปทรงของกิ่งไม้ ใบไม้ และเครื่องเช่นต่าง ๆ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพประกอบที่ 8

ข. รูปทรงเรขาคณิต ในการประกอบพิธีกรรมไหว้บรรพบุรุษ จะมีการสร้างรูปทรงตามความเชื่อต่าง ๆ เป็นลักษณะรูปทรงทางเรขาคณิต เช่น สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม และวงกลม

001313
14 พ.ค. 2530

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

ภาพประกอบที่ 9

2. พื้นที่ว่าง เป็นพื้นที่ว่างที่กำหนดให้รูปทรงต่างแสดงตัวอย่างอิสระ

3. พื้นผิว เป็นพื้นผิวที่แสดงร่องรอยของการทับซ้อนกันของเส้นใยกระดาษและเชือก ซึ่งสร้างความผสานกลมกลืนกันระหว่างรูปทรงและพื้นที่ว่าง

4. สี ใช้สีที่มีอยู่จริงในทางพิธีกรรมไหว้บรรพบุรุษ โดยส่วนใหญ่จะเป็นสีที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติของวัตถุเอง เช่น ไม้ไผ่ กระดาษ ทองคำเปลว เชือก ฯลฯ

5. การใช้องค์ประกอบของภาพ รูปทรงที่เป็นจุดสนใจภายในภาพจะถูกจัดให้อยู่ในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะภาพจะถูกกำหนดให้เป็นแนวนอน ภายในรูปทรงที่เป็นประธานในภาพ จะสร้างจุดสนใจโดยการนำเอาทองคำเปลวเข้าไปอยู่ในรูปทรง

6. เทคนิคที่ใช้ในการทำงาน ประกอบด้วยเทคนิคต่าง ๆ ในขบวนการภาพพิมพ์ดังนี้

ก. เทคนิคภาพพิมพ์ SILK SCREEN รูปทรงส่วนใหญ่ในภาพจะถูกสร้างขึ้นโดยเทคนิค PHOTO SILK SCREEN

ข. เทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้ (WOODCUT) ในส่วนของร่องรอยที่เกิดจากการประทับเป็นรูปทรงของสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม วงกลม

นอกจากขบวนการทางการพิมพ์ ปัจจัยสำคัญที่เป็นสื่อทางการพิมพ์ คือ กระดาษ ซึ่งข้าพเจ้าได้กำหนดขึ้นมาเอง เพื่อให้สอดคล้องกับแนวความคิดและจินตนาการ กล่าวคือ จะนำเยื่อกระดาษสามาผนึกทับซ้อนกัน รวมทั้งการย้อมสีเยื่อกระดาษเพื่อให้เห็นการทับซ้อนของเยื่อกระดาษที่เด่นชัดขึ้น

<u>รูปแบบของงานศิลปะ</u>

ในการสร้างสรรค์งานศิลป นอกเหนือจากปัจจัยทางความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการแล้ว รูปแบบของการถ่ายทอดปัจจัยทางทัศนศิลป์ให้มีความสัมพันธ์กับเนื้อหาทางความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งด้วย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

<u>รูปทรง</u> (FORM) จากแนวคิดและแรงบันดาลใจที่ได้มาจากการเข้าไปร่วมในพิธีกรรมไหว้บรรพบุรุษ รูปทรงต่าง ๆ ที่ถูกกำหนดขึ้นตามความเชื่อของคำบอกเล่าที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาได้ถูกนำมาใช้ในทางพิธีกรรมนี้ ซึ่งรูปทรงต่าง ๆ จะมีความหมายในเชิงปรัชญาของการเคารพศพบรรพบุรุษที่ข้าพเจ้าต้องการจะแสดงรูปทรงต่าง ๆ ที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นในทางพิธีกรรมไหว้บรรพบุรุษ ซึ่งรูปทรงส่วนใหญ่จะเป็นรูปทรงทางเรขาคณิต ไม่ว่าจะเป็นวงกลมของไม้ไผ่ ซึ่งมีความหมายในทางพิธีกรรมเพื่อเป็นการป้องกันภูตผีปีศาจที่จะมาแย่งชิงของที่เผาไปสู่บรรพบุรุษ รูปทรงของสามเหลี่ยมด้านเท่าที่เกิดขึ้นจากการพยายามหาจุดกึ่งกลางของหลุมศพ ซึ่งรูปทรงเหล่านี้ล้วนมีความหมายตามความเชื่ออันเร้นลับ

นอกจากนี้ข้าพเจ้ายังได้กำหนดรูปทรงที่เป็นลักษณะรูปทรงอินทรียรูป เข้ามาประกอบกับรูปทรงทางเรขาคณิต โดยรูปทรงที่ถูกกำหนดขึ้นมาใหม่ได้อาศัยเค้าโครงความเป็นจริงที่มีอยู่ในพิธี-

กรรม กล่าวคือ รูปทรงอินทรีย์รูปนั้นได้แก่ กิ่งไม้ ใบไม้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งแห่งพิธีกรรมเช่นเดียวกัน ในการประกอบกันของรูปทรงต่าง ๆ มีลักษณะดังนี้

1. รูปทรงขนาดใหญ่อันเป็นประธานในภาพ จะประกอบด้วยรูปทรงทางเรขาคณิตและรูปทรงอินทรีย์รูปทับซ้อนกันเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็จะมีบางครั้งที่แสดงลักษณะของรูปทรงอินทรีย์รูปทั้งหมด โดยรูปทรงขนาดใหญ่จะถูกกำหนดให้อยู่เฉพาะด้านหนึ่งด้านใดของภาพ เพื่อให้เกิดความสมดุลย์บนเนื้อที่ว่างที่มีน้ำหนักแตกต่างกัน

2. รูปทรงขนาดเล็ก จะมีในส่วนที่แสดงตัวโดยอิสระและในส่วนที่เข้าไปประกอบกับรูปทรงใหญ่ในลักษณะวางเคียงกัน รูปทรงขนาดเล็กในส่วนที่แยกตัวอิสระจากรูปทรงใหญ่จะมีลักษณะเป็นรูปทรงเรขาคณิต ซึ่งเป็นลักษณะของร่องรอยการถูกประทับ

3. การประกอบกันของรูปทรงขนาดต่าง ๆ รูปที่ถูกกำหนดขึ้นมาในขนาดที่แตกต่างกันมีส่วนทำให้องค์ประกอบภายในภาพมีคุณค่าที่แตกต่างกันโดยไม่ซ้ำซากกับการแสดงออกโดยการใช้รูปทรงขนาดเดียวกัน

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

พื้นที่ว่าง (SPACE) เป็นองค์ประกอบอันสำคัญควบคู่กับรูปทรงในการสร้างสรรค์ศิลป การแสดงตัวของรูปทรงจะมีผลมากน้อยต่อความรู้สึกก็ขึ้นอยู่กับการกำหนดพื้นที่ว่าง ในงานของข้าพเจ้าพื้นที่ว่างได้ถูกกำหนดขึ้นเองเพื่อให้เกิดผลดังนี้

1. กำหนดให้รูปทรงอยู่ในพื้นที่ว่าง เป็นบริเวณกว้างเพื่อให้รูปทรงได้แสดงตัวอย่างเต็มที่

2. กำหนดให้พื้นที่ว่างมีลักษณะที่แตกต่างกันเป็นสองลักษณะ แสดงการทับซ้อนกันเพื่อเน้นความรู้สึกเร้นลับในบรรยากาศของพื้นที่ว่าง

3. พื้นที่ว่างทางด้านซ้ายและขวาจะมีน้ำหนักที่แตกต่างกัน โดยกำหนดให้รูปทรงอยู่ในพื้นที่ว่างที่มีน้ำหนักอ่อน แต่ก็จะมีบางครั้งที่รูปทรงได้ถูกกำหนดให้อยู่ในพื้นที่ว่างที่มีน้ำหนักเข้มเพื่อลดความคมชัดของรูปทรง

มวลกลุ่ม (MASS) เป็นการประกอบกันของรูปทรงที่มีขนาดและชนิดต่าง ๆ โดยนำมาประกอบกันตามจินตนาการ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกสัมพันธ์กันของรูปที่เกิดขึ้นในทางพิธีกรรมไหว้บรรพบุรุษ ลักษณะของมวลกลุ่มที่ปรากฏจะมีลักษณะดังนี้

1. จะมีการประกอบกันของรูปทรงต่างชนิด ทั้งรูปทรงทางเรขาคณิตและรูปทรงอินทรียรูป เป็นหน่วยใหญ่

2. ขนาดของมวลกลุ่ม โดยส่วนใหญ่จะมีขนาดสัดส่วนหนึ่งในสามของภาพ มวลกลุ่มจะมีลักษณะเกิดจากการจัดวางรูปทรงให้มาประกอบกัน

3. รูปทรงต่าง ๆ ที่ถูกกำหนดให้วางรวมตัวกันเป็นมวลกลุ่ม จะเน้นในการแสดงออกในการสื่อความหมายในทางพิธีกรรม โดยนำสัญลักษณ์ที่มีอยู่จริงในทางพิธีกรรมมาประกอบกัน

พื้นผิว (TEXTURE) เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในงาน เพราะพื้นผิวจะสะท้อนถึงความรู้สึกที่ละเอียดอ่อนที่มีอยู่ในรูปทรงและพื้นที่ว่าง โดยช่างพเจ้านำพื้นผิวเข้ามาใช้เพื่อให้ผลดังนี้

1. รูปทรงแสดงสัจจะของพื้นผิวที่มีอยู่จริงในทางธรรมชาติ เพื่อเน้นให้เห็นความรู้สึกที่เหมือนจริงของรูปทรงที่เป็นสัญลักษณ์ในพื้นที่ว่างที่กำหนดขึ้นทั้งขนาดและพื้นผิว

มหาวิทยาลัยศิลปากร ศูนย์วิทยทรัพยากร

2. พื้นผิวที่อยู่ในรูปทรงได้มีการเน้นให้เหมือนจริงโดยใช้การถ่ายภาพรูปทรงที่เป็นสัญลักษณ์ที่จะนำมาประกอบในงาน และนำมาเน้นให้เกิดความเด่นชัดขึ้นด้วยการวาดเส้นเพิ่มเติมลงไปในรูปทรง

3. พื้นผิวในส่วนของพื้นที่ว่าง จะถูกกำหนดสัดส่วนให้มากกว่ารูปทรง เพื่อให้แสดงตัวอย่างอิสระ โดยในส่วนของพื้นผิวของพื้นที่ว่างจะถูกสร้างขึ้นจากเส้นใยของเยื่อกระดาษ เพื่อเน้นความรู้สึกของพื้นผิวอันเป็นธรรมชาติ

4. ความผสานและรวมตัวกันระหว่างพื้นผิวของพื้นที่ว่างและรูปทรง พื้นผิวของรูปทรงได้ถูกสร้างขึ้นโดยให้เหมือนจริงตามสัญลักษณ์ที่มีใช้อยู่ในทางพิธีกรรม โดยมีลักษณะเป็นการจำลองมาสู่แผ่นระนาบที่เป็นสองมิติ ส่วนพื้นผิวของพื้นที่ว่างเป็นพื้นผิวที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติของลักษณะกระดาษที่มีเส้นเยื่อกระดาษเกาะเกี่ยวกัน สีของพื้นผิวที่มีน้ำหนักเข้มกว่าจะเข้าไปย้อมเส้นใยของกระดาษ โดยเน้นความสัมพันธ์กันระหว่างพื้นผิวของรูปทรงและพื้นที่ว่าง

เส้น (LINE) เส้นเป็นปัจจัยหนึ่งในการสร้างงานของช้าพเจ้า ลักษณะของการใช้เส้นได้ถูกกำหนดการทำงานในงานสร้างสรรค์ของช้าพเจ้าดังนี้

1. เส้นที่เกิดจากกรอบของภาพ จะเป็นเส้นที่แสดงความอิสระของพื้นที่ว่าง

2. เส้นที่เกิดขึ้นจากการวาดเส้นลงในรูปทรงที่สร้างขึ้น

3. เส้นที่เกิดขึ้นจากการใช้เส้นเชือกเข้าไปประกอบในการสร้างกระดาษ

4. การใช้เส้นในผลงานนั้นนอกเหนือจากจะให้ผลในเรื่องของรูปทรง พื้นที่ว่าง และองค์ประกอบอื่น ๆ แล้ว เส้นที่นำมาใช้ยังให้ผลสะท้อนตามความเชื่อในทางพิธีกรรมไหว้บรรพบุรุษในเรื่องของความผูกพันธ์

สี (COLOUR) สีที่ใช้ในงานจะเป็นสีที่มีอยู่ในทางพิธีกรรม เป็นสีผิวที่เกิดขึ้นในทางธรรมชาติ เช่น สีของกระดาษ สีของเชือก สีทองจากทองคำเปลว ในบางส่วนจะมีสีที่กำหนดขึ้นใหม่ แต่ก็ยึดเอาโครงสร้างของสีที่มีอยู่ในธรรมชาติของวัตถุที่เป็นสัญลักษณ์ โดยช้าพเจ้าได้กำหนดแนวทางในการใช้สีดังนี้

1. ในส่วนของรูปทรงที่มีน้ำหนักเข้ม เพื่อแสดงความเด่นชัดของรูปทรงจากพื้นที่ว่าง ในมวลกลุ่มของรูปทรงจะมีการใช้สีทองในบางส่วนเพื่อเน้นความน่าสนใจภายในภาพ

2. บรรยากาศภายในภาพจะมีลักษณะของสีที่ทับซ้อนกัน (OVERLAP) อันเกิดจากการใช้เยื่อกระดาษที่มีสีแตกต่างกัน เพื่อเน้นความรู้สึกถึงการซ่อนเร้น

3. มีการใช้สีที่สดใสในบางส่วน เช่น สีส้ม สีแดง โดยมีลักษณะของการประทับ (STAMP) เข้าไปภายในภาพ เพื่อเน้นจุดสนใจภายในภาพ อันเป็นผลสะท้อนให้เห็นถึงสัญลักษณ์ของมนุษย์ที่เข้าไปมีส่วนร่วมในพิธีกรรมอันนั้น

มิติ (DIMENSION) ในส่วนของรูปทรงจะมีลักษณะเป็นสามมิติที่สร้างขึ้นโดยทางทัศนียวิทยา มิติที่เกิดขึ้นภายในภาพจะมีลักษณะดังนี้

1. ลักษณะของรูปทรงจะมีการใช้แสดงเงา เพื่อเน้นความรู้สึกให้เกิดมิติที่มีความลึกภายในภาพ

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

2. ตำแหน่งของรูปทรงจะถูกกำหนดให้อยู่ในส่วนหน้าต่ำกว่าระดับสายตาด้วยขนาดของรูปทรงขนาดเล็กในพื้นที่ว่างมาก ทำให้เกิดความรู้สึกเวิ้งว้าง

ทิศทาง (DIRECTION) ตำแหน่งของรูปทรงที่ถูกกำหนดให้อยู่ในพื้นที่ว่าง ข้าพเจ้าคำนึงถึงความสัมพันธ์ภายในภาพเป็นสำคัญ ทำให้เกิดผลในเรื่องทิศทางภายในภาพดังนี้

1. เส้นรอบนอกของรูปทรงที่อิสระในพื้นที่ว่างมาก ทำให้รูปทรงเกิดความรู้สึกเลื่อนไหลอย่างช้า ๆ ในบรรยากาศที่สงบประกอบกับแสงเงาภายในภาพ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของแสงที่ประทบต่อวัตถุที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

2. ตำแหน่งของรูปทรงขนาดเล็กที่ถูกกำหนดไปสู่ทิศทางของรูปทรงขนาดใหญ่ ทำให้มวลกลุ่มของรูปทรงมุ่งไปสู่ทิศทางด้านบนของภาพ

สรุปผลในด้านเนื้อหาและรูปแบบของการสร้างสรรค์ที่มีความสัมพันธ์กับการทำงานของปัจจัยทางทัศนศิลป์ เพื่อที่จะให้ผลบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่จะแสดงแนวความคิดในเรื่องพิธีกรรม

1. รูปทรงมีการสื่อความหมายสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องของพิธีกรรมไหว้บรรพบุรุษอันเป็นปรัชญาความเชื่อของชาวจีน

2. พื้นที่ว่างและบรรยากาศทำให้รูปทรงแสดงตัวในเรื่องการสื่อความหมายได้มากขึ้น

3. การประกอบกันของรูปทรงทำให้เกิดมวลกลุ่ม ที่เน้นอารมณ์ความรู้สึกที่มั่นคงสงบ

4. พื้นผิวแสดงถึงบรรยากาศภายในภาพลดความคมชัดของรูปทรง เพื่อเน้นอารมณ์ความรู้สึกที่สงบ

5. เส้นกำหนดในรูปทรงและเส้นที่กำหนดในพื้นที่ว่าง มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

6. สีแสดงถึงสัจจะของวัตถุที่เป็นสัญลักษณ์ ใช้อยู่ในทางพิธีกรรม

7. มิติ แสดงถึงความลึกของมิติที่สาม

8. การกำหนดทิศทางภายในภาพเพื่อผลทางองค์ประกอบศิลป์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ 4

การพัฒนารูปแบบและความคิด

ในการสร้างสรรค์งานศิลปนอกเหนือจากแนวความคิดแล้ว รูปแบบการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกให้สอดคล้องกับความคิดนับเป็นปัจจัยที่สำคัญ เพราะฉะนั้นจึงต้องมีการพัฒนารูปแบบให้สอดคล้องกับแนวความคิด ซึ่งแนวทางในการพัฒนาแบ่งออกตามช่วงระยะเวลาดังต่อไปนี้

ช่วงระยะเวลาของการศึกษา

ในระยะแรกของการศึกษา ข้าพเจ้ามีความสนใจในเรื่องของพิธีกรรมการไหว้บรรพบุรุษของชาวจีน ต้องการจะถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อปรัชญาความเชื่อในเรื่องความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ออกมาในรูปพิธีกรรมมาสู่งานศิลปของข้าพเจ้า โดยรูปแบบของงานในระยะนี้จะนำเอาสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายต่างๆ เช่น ภาพถ่ายของบรรพบุรุษ วัสดุสิ่งของเครื่องใช้ในทางพิธีกรรม มาวางประกอบกันภายในภาพ ซึ่งผลที่ออกมาจะเป็นในรูปของการบันทึกและการเล่าเรื่อง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ในระยะต่อมาได้มีการนำภาพถ่าย เป็นภาพเกี่ยวกับบุคคลออก ด้วยเหตุที่ว่า การที่มีภาพในลักษณะดังกล่าวอยู่ ทำให้ความรู้สึกไปติดอยู่ที่ภาพถ่ายของบุคคลมากกว่าผลรวมของความรู้สึกภายในภาพ ในระยะนี้จะมุ่งในเรื่องของสัญลักษณ์และบรรยากาศที่มีอยู่ในพิธีกรรมมากขึ้น โดยทดลองในเรื่องของรูปทรงและการแก้ปัญหารูปแบบของผลงานที่จะถ่ายทอดออกมาในผลงาน ซึ่งในระยะนี้การแสดงออกในเรื่องของคุณค่าทางการพิมพ์ (GRAPHIC QUALITY) จึงถูกละเลย ด้วยเหตุที่ว่าการไม่สามารถถ่ายทอดความรู้สึกในเรื่องของรูปและการใช้สัญลักษณ์จึงจำเป็นต้องแก้ปัญหาดังกล่าวก่อนคำนึงถึงขบวนการทางการพิมพ์โดยไปให้ความสำคัญแก่การแก้ปัญหาทางรูปทรงพื้นผิว ตลอดจนการกำหนดองค์ประกอบภายในภาพ ผลงานในระยะนี้จึงออกมาในลักษณะที่เป็นผลงานด้านแบบของความคิด (ORIGINAL DRAWING) ซึ่งผลงานในระยะนี้ได้เป็นแนวทางอันสำคัญที่ได้ถูกพัฒนาไปสู่ผลงานในระยะต่อไป

ช่วงระยะเวลาของโครงงานวิจัยภาพพิมพ์

จากผลของการทดลองในการแก้ปัญหาของรูปทรงและสัญลักษณ์ ทำให้ข้าพเจ้าได้เห็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปให้สอดคล้องกับความคิดความรู้สึกในเรื่องพิธีกรรม

การทำงานในช่วงนี้ เน้นทั้งในเรื่องขององค์ประกอบภายในภาพและเทคนิคในทางภาพ-พิมพ์ อย่างไรก็ตามผลที่ออกมายังขาดความสมบูรณ์ในเรื่องของคุณภาพทางการพิมพ์ ทำให้คุณค่าของการแสดงออกในเรื่องของความคิดความรู้สึกไม่เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย ในช่วงนี้จะมีการทดลองและค้นหาเทคนิคในการแสดงออกเพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบ และความคิดที่เป็นผลสะท้อนมาจากพิธีกรรม

ช่วงระยะเวลาของวิทยานิพนธ์

จากผลของการทำโครงงานวิจัยภาพพิมพ์ ทำให้เกิดผลในเรื่องแนวความคิดและรูปแบบในการแสดงออกที่ชัดเจนขึ้น ข้าพเจ้ารู้สึกถึงความงามที่มีความหมายแฝงอยู่ในสัญลักษณ์ทางพิธีกรรม ปรัชญาความเชื่อในสัญลักษณ์เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่มีอยู่ในมนุษยชาติ ข้าพเจ้าได้ใช้แนวความคิดนี้ทำงานวิทยานิพนธ์ในเรื่องของพิธีกรรม ด้วยการนำเสนอรูปแบบและเนื้อหาที่เป็นสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมผสานกับแนวความคิดสร้างสรรค์ส่วนตัว

วิทยานิพนธ์ในระยะแรก มีการนำรูปทรงที่เป็นสัญลักษณ์ในทางพิธีกรรมมาแสดงอย่างเต็มที่ พื้นที่ว่างโดยรอบเน้นความสำคัญของรูปทรง ลักษณะของภาพเหมือนถูกมองจากที่สูง (BIRDEYE VIEW) บรรยากาศภายในภาพถูกกำหนดด้วยสีของเยื่อกระดาษให้เป็นสีที่มืด แสดงเส้นใยของเยื่อกระดาษ อันเป็นส่วนหนึ่งของพื้นผิวที่เกิดขึ้นในภาพ มีการเน้นจุดสนใจภายในภาพด้วยการใช้สีทองในรูปทรงเล็ก ๆ

ผลงานในช่วงนี้ ถึงแม้จะให้อารมณ์ความรู้สึกที่สงบนิ่งและสื่อความหมายในความรู้สึกถึงพิธีกรรมได้ก็ตาม แต่ยังขาดความรู้สึกในเรื่องของการที่มนุษย์เข้าไปสัมพันธ์ในพิธีกรรม ผลที่ออกมาให้ความรู้สึกถึงการจำลองภาพเหมือนการถ่ายภาพ มุ่งเน้นในเรื่องของรูปทรงมากจนละเลยผลรวม

มหาวิทยาลัยศิลปากร ศูนย์วิทยทรัพยากร ลิขสิทธิ์

ภายในภาพ

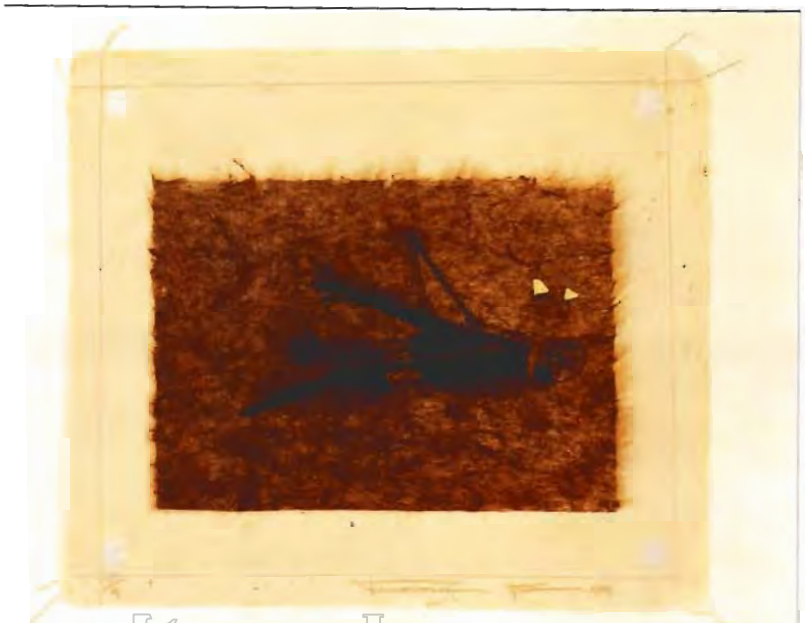

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพประกอบที่ 10

วิทยานิพนธ์ในระยะหลัง ได้มีการพัฒนารูปแบบในการแสดงออกโดยเน้นผลรวมภายในภาพให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกว่า พิธีกรรมได้มีมนุษย์เข้าไปมีส่วนสัมพันธ์ด้วย จากประสบการณ์ในระยะแรกทำให้เห็นแนวทางในการสร้างสรรค์งานในช่วงหลังได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ในช่วงหลังนี้ได้มีการสร้างและกำหนดรูปทรงให้เกิดมวลกลุ่มที่น่าสนใจขึ้น มีการทับซ้อนกันระหว่างรูปทรง พื้นที่ว่างมีความแตกต่างกันของน้ำหนัก แสดงถึงความซับซ้อนกันของพื้นผิวในพื้นที่ว่างให้ความรู้สึกซ่อนเร้น มีการใช้เชือกเข้าไปประกอบในงาน เพื่อเน้นคุณค่าของการแสดงออกในเรื่องพิธีกรรม และยังช่วยเน้นให้เห็นถึงรูปแบบที่มีคุณค่าของการเป็นภาพพิมพ์ต้นแบบ (ORIGINAL PRINT) มีการสร้างจุดสนใจภาย

ในภาพ โดยการใช้ทองคำเปลวในส่วนที่เน้นรูปทรงเล็ก เช่นเดียวกับผลงานในระยะแรก นอกจากนี้ยังมีการใช้รูปทรงทางเรขาคณิตเข้ามาประกอบในลักษณะของการประทับเพื่อสะท้อนความรู้สึกถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทางพิธีกรรม อีกทั้งยังให้ผลในเรื่องขององค์ประกอบภายในภาพ

สรุปความเป็นไปของการพัฒนารูปแบบและความคิดในการสร้างสรรค์วิทยานิพนธ์นี้ จุดเริ่มของความคิด ได้รับความบันดาลใจจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในพิธีกรรมไหว้บรรพบุรุษ รูปแบบของงานมุ่งสะท้อนให้เห็นคุณค่าทางพิธีกรรมโดยสะท้อนออกมาในรูปแบบของสัญลักษณ์ที่มีการใช้อยู่ในทางพิธีกรม รูปแบบของงานได้มีการพัฒนามาตามลำดับดังได้กล่าวมาแล้ว เพื่อให้สอดคล้องกับความคิดความรู้สึกตลอดจนจินตนาการอันเกี่ยวเนื่องมาจากพิธีกรรม

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพประกอบที่ 11

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพประกอบที่ 12

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

ภาพประกอบที่ 13

มหาวิทยาลัยศิลปากร ลิขสิทธิ์

ภาพประกอบที่ 14

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพประกอบที่ 15

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพประกอบที่ 16

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพประกอบที่ 17

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพประกอบที่ 18

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพประกอบที่ 19

บทที่ 5

สรุปผลการทำงาน

ในการสร้างสรรค์งานศิลปะของข้าพเจ้านั้น จากการเข้าไปมีส่วนร่วมในพิธีกรรมไหว้บรรพบุรุษอันเป็นกิจที่ถือปฏิบัติในครอบครัวของข้าพเจ้านั้น เป็นจุดเริ่มของความคิดทั้งนี้มิได้มุ่งเน้นถึงความเชื่อถืออย่างงมงาย หากแต่มุ่งเน้นให้เห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมที่ถือปฏิบัติมาของมนุษย์ชาติกลุ่มหนึ่ง แสดงถึงความสัมพันธ์ซึ่งมีอยู่ในครอบครัววงศ์ตระกูล ในผลงานของข้าพเจ้าจึงมีแนวความคิดในเรื่องของพิธีกรรมโดยเน้นให้เห็นถึงคุณค่าของพิธีกรรมอันเป็นมรดกส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่สูงส่งของมนุษย์ชาติ

รูปแบบในการแสดงออกกับแนวความคิดดังกล่าว ข้าพเจ้าใช้รูปทรงที่เป็นสัญลักษณ์ในทางพิธีกรรม เช่น รูปทรงกลมจากไม้ไผ่ กิ่งไม้ ก้อนหิน โดยนำรูปทรงมาประกอบกันให้เกิดมวลกลุ่ม แสดงลักษณะของพื้นผิวด้วยธรรมชาติของกระดาษในพื้นที่ว่างทั้งหมด มีการใช้สีค่อนข้างมืดเพื่อเน้นอารมณ์ความรู้สึกที่สงบ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

การใช้เทคนิคภาพพิมพ์ผสม ให้ผลของความรู้สึกที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นผิว โดยคำนึงถึงผลรวมภายในภาพ ให้ความสำคัญกับสาระของกระดาษที่เป็นสื่อในการพิมพ์ เน้นถึงความผสานกันระหว่างกระดาษและเทคนิคทางการพิมพ์

เนื้อหาในผลงานได้ให้ความสำคัญในเรื่องของสัญลักษณ์ที่มีอยู่ในทางพิธีกรรมอันสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของสังคมหนึ่งที่มีความเชื่อและยึดมั่นในเรื่องของความสัมพันธ์กันครอบครัวและวงศ์ตระกูล และได้แสดงออกถึงการสร้างสรรค์ส่วนบุคคลอันเป็นการเกิดขึ้นจากการทดลองค้นคว้าจากการทดลองสร้างเพื่อให้บรรลุถึงความงามในแบบของนามธรรมขึ้น

ผลของการทำงานครั้งนี้ได้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายในระดับหนึ่งที่ตั้งเอาไว้ ทั้งในด้านความคิดรูปแบบ และเทคนิค และอาจจะเป็นแนวทางอันสำคัญในการพัฒนาทั้งรูปแบบและความคิดตลอดจนเทคนิคในการสร้างสรรค์ศิลปต่อไปในอนาคต

ในการสร้างสรรค์ศิลปของข้าพเจ้านอกเหนือจากการพยายามถ่ายทอดรูปแบบจากแนวความคิดให้ไปสู่จุดมุ่งหมายทางความงาม อันสนองตอบตามปรัชญาความเชื่อที่เกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรมแล้ว ข้าพเจ้ายังหวังว่าผลงานสร้างสรรค์ศิลปของข้าพเจ้าจะมีส่วนกระตุ้นเตือนให้ประชาชนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมที่ปรากฏขึ้นในสังคม

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บรรณานุกรม

พระยาอนุมานราชธน. วัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: กรมการวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2496-2500.

วิเชียร แพทยคม. จิตวิทยาเบื้องต้นและสังคม. พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2510.

วิทย์ วัศกเวทย์. ปรัชญาทั่วไป. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, 2522.

ศิลป พีระศรี. ศิลปสงเคราะห์. แปลโดย พระยาอนุมานราชธน, พระนคร: รุ่งเรื่องธรรม, 2500.

สกล นิลวรรณ. ปรัชญาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์, 2527.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

รางวัลเกียรติยศ

2522 รางวัลที่ 2 ประเภทภาพพิมพ์ การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 25

2523 รางวัลที่ 2 ประเภทภาพพิมพ์ การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 26

รางวัลพิเศษ การแสดงศิลปกรรมของศิลปินในกลุ่มประเทศไทย อายุไม่เกิน 25 ปี ณ ประเทศฮ่องกง

2524 รางวัลที่ 3 การแสดงจิตรกรรมบัวหลวงครั้งที่ 5

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

รางวัลชนะเลิศยอดเยี่ยม การแสดงศิลปกรรมร่วมสมัยของธนาคารกสิกรไทย

รางวัลชนะเลิศ การแสดงศิลปกรรมร่วมสมัยของธนาคารแห่งประเทศไทย

2525 รางวัลที่ 3 ประเภทภาพพิมพ์ การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 28

รางวัลที่ 2 ประเภทสื่อผสม การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 28

รางวัลที่ 2 การแสดงจิตรกรรมบัวหลวงครั้งที่ 6

รางวัลพิเศษ การแสดงศิลปะการออกแบบสิ่งพิมพ์นานาชาติ ณ เมือง BRNO ประเทศเชคโกสโลวาเกีย

2525 ทุนการศึกษาและดูงานในสหรัฐอเมริกา โดย ASIAN CULTURAL COUNCIL (J.D.ROCKEFELLER 3rd)

2528 รางวัลที่ 3 ประเภทภาพพิมพ์ การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ ๓๐

2529 รางวัลที่ 1 การแสดงจิตรกรรมบัวหลวงครั้งที่ 10

รางวัล "FRIENDS OF BRADFORD ART GALLERIES AND MUSEUM" การแสดงภาพพิมพ์นานาชาติ ณ เมือง BRADFORD ประเทศอังกฤษ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์